

פרק שלישי 'כהן משיח'

משנה

משיח ונשיא שחטאו ועברו
כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו,
וכן נשיא שחטא ואחר כך עבר מגדולתו. כהן
משיח מביא פר, והנשיא מביא שעיר. משיח שעבר ממשיחותו ואחר כך
חטא, וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא. כהן משיח מביא פר,
והנשיא כהדיוט.

גמרא

הגמרא שואלת, אם משיח שעבר ממשיחותו
ואחר כך חטא מביא פר, מדוע צריך לומר שאם
כהן משיח שחטא ואחר כך עבר ממשיחותו הוא מביא פר? עונה הגמרא,
החידוש הוא בנשיא. שלא נאמר שכיון ששנינו שנשיא שעבר מנשיאותו
ואחר כך חטא מביא שעירה כהדיוט, שגם אם הוא חטא ואחר כך עבר
מנשיאותו יהיה כהדיוט¹²². ואגב זה, שנינו שמשיח שחטא ואחר כך עבר
ממשיחותו מביא פר. ולומדים זאת כמו ששנינו בברייתא, נאמר: "אִם
הַכֹּהֵן הַמִּשִּׁיחַ יִחַטָּא וכו' וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ" מלמד שמביא חטאתו
משעבר. שיכול והלא דין הוא, ומה נשיא שמביא בשגגת מעשה אין
מביא חטאתו משעבר. משיח שאין מביא בשגגת מעשה אלא על העלם
דבר עם שגגת מעשה, לא כל שכן? תלמוד לומר "וְהִקְרִיב עַל חֲטָאתוֹ"
למד שמביא על חטאתו משעבר. ויביא נשיא מקל וחומר, ומה משיח
שאין מביא בשגגת מעשה מביא חטאת משעבר, נשיא שמביא חטאת
בשגגת מעשה אינו דין שמביא חטאתו משעבר? תלמוד לומר "אֲשֶׁר
נָשִׂיא יִחַטָּא" כשהוא נשיא ולא כשהוא הדיוט.

122 גירסת רש"י היא השתא יש לומר עבר ממשיחותו ואחר כך חטא מביא פר, חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מיבעיא? נשיא איצטריכא ליה, ס"ד הואיל ועבר מנשיאותו ואחר כך חטא הוי כהדיוט, חטא ואחר כך עבר מנשיאותו נמי ליהוי כהדיוט קמ"ל. לישנא אחרינא צריכא למימר דחטא ואחר כך עבר ממשיחותו דמביא פר הרי כיון שש' בעבר ממשיחותו, שמביא פר כ"ש חטא ואחר כך עבר ממשיחותו שמביא פר? הא לא קשיא משום ששנינו שנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא מביא כהדיוט סד"א שכשחטא ואח"כ עבר יביא כהדיוט. שנה גבי משיח חטא ואחר כך עבר ממשיחותו מביא פר! ולשון ראשון עיקר, רש"י.

נשיא ומשיח שחטאו לפני שנתמנו

נשיא ומשיח שחטאו לפני שנתמנו ואחר כך נתמנו הרי אלו כהדיוטות, מפני שהולכים אחר החטא. רבי שמעון אומר, אם החטא נודע להם לפני שנתמנו הם חייבים כהדיוטות, ואם החטא לא נודע להם עד לאחר שהתמנו הם פטורים¹²³. איזהו נשיא? זה מלך, שנאמר: "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא וכו' אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֱלֹקִיו" שאין על גביו אלא ה' אלקיו.

גמרא

"המשיח יחטא" חטא כשהוא משיח מביא פר

תנו רבנן, מנין שכהן משיח מביא פר רק כשחטא בהיותו משיח, נאמר "אִם הִכָּהֶן הַמָּשִׁיחַ יִחְטָא לְאַשְׁמַת הָעָם" פרט לקודמות, שחטא ואחר כך נתמנה. שיכול והלא דין הוא ומה נשיא שמביא בשגגת מעשה אין מביא על הקודמות¹²⁴, משיח שאין מביא אלא על העלם דבר עם שגגת מעשה אינו דין שלא יביא על הקודמות? לא, אם אמרת בנשיא, שכן אין מביא חטאתו משעבר¹²⁵, תאמר במשיח שמביא חטאתו משעבר יביא על הקודמות. תלמוד לומר "הַמָּשִׁיחַ יִחְטָא" חטא כשהוא משיח מביא, כשהוא הדיוט אינו מביא.

"אשר נשיא יחטא" חטא כשהוא נשיא

ושנינו כיוצא בזה בנשיא, נאמר: "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא" פרט לקודמות. שיכול והלא דין הוא, ומה משיח שמביא חטאתו משעבר אינו מביא על הקודמות, נשיא שאין מביא חטאתו משעבר אינו דין שלא יביא על הקודמות? מה למשיח שכן אין מביא בשגגת מעשה, תאמר בנשיא שמביא בשגגת מעשה, יביא על הקודמות? תלמוד לומר "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחְטָא" שחטא והרי הוא נשיא, ולא שחטא ועודהו הדיוט.

"אשר נשיא יחטא" אינה גזירה שיחטא

123 מפני צריכים שתהיה חטאה וידיעה כשהוא נשיא והוא הדין שר"ש חולק ברישא, נשיא שחטא ואח"כ עבר מגדולתו מביא שעיר. שר"ש או' גם שאם נודע לו משעבר אין מביא שעיר, שצריכים חטאה וידיעה כשהוא נשיא. רש"י.

124 כמו שאומרים לקמן "אשר נשיא יחטא" כשיחטא והרי הוא נשיא, ולא כשיחטא והרי הוא הדיוט.

125 כמו ששנינו במשנה וכן הנשיא שעבר מגדולתו ואחר כך חטא הנשיא כהדיוט.

הגמרא מביאה את מה ששנינו בברייתא שמה

שכתוב "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא" ולא כתוב "ואם נשיא יחטא" היינו אומרים שיש גזרת מלך שנשיא יחטא, לכך נאמר: "אִם הִכְהֵן הַמְּשִׁיחַ יִחָטָא" כשם שבמשיח אין גזרה שיחטא, כן האמור בנשיא פירושו לכשיחטא.

המקור לגזירת נגעי בתיים

שואלת הגמרא היכן מצאנו גזרה כזו? ואומרת הגמרא שמצאנו גזרה כזו במה שרבי יהודה

אומר שהכתוב "וְנִתְּתִי נֶגַע צָרַעַת בְּבֵית אָרֶץ אֶחָדְכֶם" היא בשורה להם שנגעים באים עליהם. רבי שמעון אומר, שהכתוב ממעט נגעי אונסין. וכמו שרבי יהודה אומר שהכתוב מבשרם שעתיד לבוא נגעי בתיים, אף על פי שהוא דבר רע. וכן כאן, אם לא היינו לומדים ממה שכתוב במשיח "אִם", היינו אומרים שהכתוב "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא" היא גזרה שהנשיא יחטא.

נגעי אונסין

שואלת הגמרא, האם לרבי שמעון נגעי אונסים אינם מטמאים? הרי שנינו בברייתא שלומדים מהכתוב: "אָדָם

כִּי יִהְיֶה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ שְׂאֵת אוֹ סִפְחַת אוֹ בִּהְרַת וְהָיָה בְּעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֶגַע צָרַעַת" וכו' שנגעים מטמאים מן הדבור ואילך, ואותם נגעים שארעו לפני הדבור לא מטמאים לאחר הדבור. והלא דין הוא? טמא בזב וטמא בנגעים, מה זב מן הדבור ואילך אף נגעים מן הדבור ואילך? לא, אם אמרת בזב שכן אין מטמא באונס תאמר בנגעים שמטמאין באונס¹²⁶.

תלמוד לומר "אָדָם כִּי יִהְיֶה" מן הדבור ואילך. הרי שנגעי אונסין מטמאים? אמר רבא, כוונת רבי שמעון למעט נגעי רוחות, שבאים על ידי נפיחת שד ולא על ידי אדם. ומה ששנינו שנגעים מטמאים באונס הם נגעים שבאים על ידי הכאה וכויה. רב פפא אמר, כוונת רבי שמעון למעט נגעים הבאים מחמת כשפים.

נשיא שנצטרע

תנו רבנן, נאמר: "אֲשֶׁר נָשִׂיא יִחָטָא" פרט לחולה. ושואלת הגמרא האם משום שהוא

חולה הוא נדחה מנשיאותו? אמר רב אבדימי בר חמא, שממעטים נשיא

126 כגון על ידי נפילה והכאה וכויה, או על ידי שד, והוא הדין לנגעי בתיים שמטמאים באונס.

שנצטרע. שכתוב במלך עוזיהו: "וַיִּנָּגַע ה' אֶת הַמֶּלֶךְ וַיְהִי מִצָּרָע
עַד יוֹם מוֹתוֹ וַיָּשָׁב בְּבֵית הַחֶפְזִית", שנעשה חפשי מן המלכות והוא
כהדיוט ואינו מביא שעיר¹²⁷.

וממה שכתוב "וַיָּשָׁב בְּבֵית הַחֶפְזִית" אנו לומדים שעד
עכשיו הוא לא היה חפשי, מכאן שהשררה היא עבדות מפני
שעול הרבים היה מוטל עליו. ומביאה הגמרא שכמו כן מצינו מעשה
ברבן גמליאל ורבי יהושע שהלכו בספינה. בידי רבן גמליאל היה פת,
ובידי רבי יהושע היה פת וסולת¹²⁸. וכשכלה הפת של רבן גמליאל הוא
סמך על הסולת של רבי יהושע. וכששאלו האם ידעת שנתעכב כל כך?
ורבי יהושע אמר לו שיש כוכב אחד שעולה לשבעים שנה ומתעה את
הספנים, ואמרתי שמא יעלה ויתעה אותנו. ורבן גמליאל אמר לו יש
בידך כל כך הרבה חכמה, ואתה יורד בספינה לסחורה בשביל מזונותיך?
ורבי יהושע אמר לו, עד שאתה תמה עלי תתמה על שני התלמידים שיש
לך ביבשה, רבי אלעזר חסמא, ורבי יוחנן בן גודגדא. שיודעים לשער
כמה טפות יש בים ואין להם פת לאכול ולא בגד ללבוש. ורבן גמליאל
נתן דעתו להושיבם בראש כדי שיתפרנסו. וכשעלה שלח להם ולא באו,
חזר ושלח ובאו. ואמר להם, האם אתם סבורים שאני נותן לכם שררה?
אני נותן לכם עבדות.

שנינו בתוספתא רבי יוחנן בן זכאי אמר על הכתוב
"אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא" אשרי הדור שהנשיא שלו מביא
קרבן על שגגתו. אם נשיא שלו מביא קרבן, צריך אתה לומר מהו
הדיוט. ואם על שגגתו מביא קרבן, צריך אתה לומר מהו זדונו. הקשה
עליו רבא בנו של רבה, האם נאמר ש"אֲשֶׁר" פירושו 'אשרי' גם בכתוב
"וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יִשְׁלַם וְאֵת חֲמִישְׁתּוֹ יוֹסֵף"? והאם נאמר
בדורו של ירבעם בן נבט, שכתוב בו "אֲשֶׁר חָטָא וְאֲשֶׁר הִחָטִיא אֶת
יִשְׂרָאֵל" 'אשרי הדור?' עונה הגמרא, שכאן אנו מפרשים את המלה
"אֲשֶׁר" בלשון 'אשרי' משום שבהעלם דבר ובכהן משיח כתוב "וְאִם"

127 ושלם כרבי יוסי שאמר לעיל (דף ט.) שמי שבא לידי עניות התמעט מדין נשיא, וגם כשנצטרע הוא לא בא
לידי עניות, שעדיין האוצר שלו נמצא בידיו. רש"י.

128 ור"י לקח קמח סולת בנוסף לפת מפני שהפת מתעפשת, ואינה מתקיימת כסולת. רש"י.

ולא כתוב "אֲשֶׁר".

אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עוה"ז בעוה"ז דרש רב נחמן בר רב חסדא על הכתוב: "יֵשׁ הֶבֶל אֲשֶׁר נַעֲשֶׂה עַל הָאָרֶץ" "אֲשֶׁר יֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מֵגִיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הָרָשָׁעִים וַיֵּשׁ רָשָׁעִים שְׂמִיגֵיעַ אֲלֵהֶם כְּמַעֲשֵׂה הַצַּדִּיקִים אֲמַרְתִּי שְׁגִם זֶה הֶבֶל" אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הבא בעולם הזה, אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הבא בעולם הזה. שאל רבא, האם היה רע לצדיקים אם היו אוכלים שני עולמות, בעוה"ז ובעוה"ב? אלא אמר רבא, אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים של עולם הזה, שיש להם טובה גם בעולם הזה. אוי להם לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים של עולם הזה ומתייסרים בעולם הזה, שלאותם רשעים אין להם טובה לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. כשרב פפא ורב הונא בנו של רב יהושע באו לפני רבא אמר להם, האם העמדתם מסכת פלונית ומסכת פלונית? אמרו לו כן, מסכתות אלו סדורות בידינו. אמר להם האם העשרתם מעט, ויש לכם פנאי לעסוק תדיר בתורה? אמרו לו כן, יש לכל אחד מאתנו שדה קטנה ואנו ניזונים ממנה. וקרא עליהם 'אשריהם לצדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים שבעולם הזה בעולם הזה', שנהנים משני העולמות.

אמר רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, מהו הכוונה בכתוב: "וַיִּשְׂרִים דְּרָבִי ה' וַיַּצְדִּיקִים יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם"? משל לשני בני אדם שצלו פסחיהם. אחד אכלו לשום מצוה, וזהו "וַיַּצְדִּיקִים יִלְכוּ בָם". ואחד אכלו לשום אכילה גסה¹²⁹, וזהו "וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם". אמר לו ריש לקיש, מדוע אתה קורא לו רשע, הרי למרות שלא עשה מצוה מן המובחר הרי

129 רש"י פירש ואחד אכלו אכילה גסה שלא נתכוון לאכול לשם מצוה אלא נתכוון לאכול בקנוח סעודה לשם אכילה גסה. תוס' הרא"ש הקשה במה הוא הרי עיקר מצותו שיהא נאכל על השובע. ועוד שאם הוא אם הוא שבע כ"כ שהיה לו אכילה גסה מה לו להזכיר לשם אכילה גסה, יאמר שאכלו אכילה גסה, ואם הוא תאב לאכול ואכל שלא לשם מצוה יאמר ואחד אכלו שלא לשם מצוה. אלא נראה לפרש כפשוטו שאכלו לאחר שהיה שבע כ"כ שאינו נהנה כלל מאותה אכילה. ואע"פ שדרכו להיות נאכל על השובע הוא משום שכ' "למשחה" כדרך שהמלכים אוכלים, אבל אין לאכול קדשים אחר שהוא שבע כ"כ שאין נפשו נהנית מהם שאין זה למשחה. ומ"מ הק' נהי דלא קא עביד מצוה מן המובחר פסח מיהא עביד שנקראת עדיין אכילה אע"פ שאינו נהנה ממנה. ומה השא' ביומא (יומא פ' ב') האוכל אכילה גסה ביה"כ פטור הוא כשהוא שבע כ"כ שהמאכל כואב לו מרוב שבע. תוס' הרא"ש.

הוא אכל את הפסח? אלא משל לשני בני אדם, זה אשתו ואחותו עמו בבית, וזה אשתו ואחותו עמו בבית. אחד נזדמנה לו אשתו וקיים מצוה וזהו "וַיִּצְדָּקִים יִלְכוּ בָם". ואחד נזדמנה לו אחותו ועבר עבירה, וזהו "וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם". שואלת הגמרא והרי המשל אינו דומה, הכתוב אומר שבאותה הדרך, אותו המעשה שהצדיק ילך בה הרשע יכשל בה. וכאן הן שתי דרכים, לזה נזדמנה לו אשתו, ולזה נזדמנה לו אחותו? אלא משל ללוט ושתי בנותיו. הן שנתכוונו לשם מצוה "וַיִּצְדָּקִים יִלְכוּ בָם", הוא שנתכוון לשם עבירה "וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם".

ואין לומר שגם לוט התכוון לשם מצוה, שכן אמר רבי יוחנן, הכתוב הזה "וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת כָּל כְּפַר הַיֵּרֶדָן כִּי כָּלָה מִשְׁקָהּ", מרומז בו שכולו לשם עבירה נאמר. "וַיִּשָּׂא לוֹט" – "וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֶדְנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף". "אֶת עֵינָיו" – "וַיֹּאמֶר שְׁמֹשׁוֹן אֶל אָבִיו אוֹתָהּ קַח לִי כִּי הִיא יִשְׁרָה בְּעֵינַי". "וַיֵּרָא" – "וַיֵּרָא אֶתָּה שְׂכֵם בֶּן חֲמוֹר". "אֶת כָּל כְּפַר הַיֵּרֶדָן" – "כִּי בַעַד אִשָּׁה זֹנָה עַד כְּפַר לָחֶם". "כִּי כָּלָה מִשְׁקָהּ" – "אִמְרָה אֵלֶכָה אַחֲרַי מֵאַהֲבִי נִתַּנִּי לַחֲמִי וּמִימִי צִמְרִי וּפִשְׁתִּי שְׁמָנִי וְשִׁקּוּיִי". שואלת הגמרא, הרי לוט היה שיכור והיה אנוס? ומביאה הגמרא את מה ששנו משום רבי יוסי בר רבי חוני, למה נקוד על האות וי"ו שבמלה "וּבִקְוָמָה" של הבכירה? לומר לך, שבשכבה של הבכירה לא ידע, אבל בקומה ידע. ולכן לא היה לו לשתות יין בלילה השני.

רבא דרש את הכתוב, "אֶחָ נִפְשָׁע מִקְרִית" (לתאוה יבקש נפוד)
עז" זה לוט שפירש מאברהם, "וּמִדִּינִים כְּבָרִיחַ אַרְמוֹן" שהטיל מדינים בין ישראל לעמון, שנאמר: "לֹא יָבֹא עֲמוּנִי וּמוֹאֲבִי בְּקָהֶל ה'". רבא דרש ויש אומרים רבי יצחק את הכתוב "לְתֹאֲוָה יִבְקֹשׁ נִפְרָד" זה לוט שנפרד מאברהם, "בְּכָל תּוֹשִׁיָּה יִתְגַּלֵּעַ", שנתגלה קלונו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ששנינו במשנה, עמוני ומואבי אסורים איסור עולם. ואמר עולא, תמר זנתה וזימרי זינה. תמר זנתה ונתכוונה לשום מצוה להעמיד זרע מן הצדיקים, יצאו ממנה מלכים ונביאים. זימרי זינה ונתכוון לשם עבירה, ונפלו כמה

רבבות מישראל.

גדולה עבירה לשמה כמצוה
שלא לשמה

אמר רב נחמן בר יצחק, גדולה עבירה לשמה
ממצוה שלא לשמה. שנאמר: "תִּבְרֹךְ מְנַשִּׁים
יַעַל אִשֶּׁת חָבֵר הַקִּינִי מְנַשִּׁים בְּאֵהָל תִּבְרֹךְ". יעל שנתכוונה לשם
מצוה, כדי להתיש כחו שתהיה יכולה להורגו, מבורכת "מְנַשִּׁים
בְּאֵהָל" שרה, רבקה, רחל ולאה. שואלת הגמרא, שממה שאמר גדולה
עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה, רואים שיש חיסרון בעשיית מצוה
שלא לשמה. והרי אמר רב יהודה בשם רב, לעולם יעסוק אדם בתורה
ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה? אלא יש
לומר, גדולה עבירה לשמה כמצוה שלא לשמה. אמר רבי יוחנן, שבע
בעילות בעל אותו רשע באותה שעה, שנאמר "בֵּין רַגְלֶיהָ פָּרַע" "נָפַל"
"שָׁכַב" "נָפַל" "בְּאֲשֶׁר פָּרַע" "שָׁם נָפַל" "שָׁדוּד". שואלת הגמרא,
הרי יעל נהנתה מעבירה? אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי,
טובתם של רשעים היא רעה אצל צדיקים.

אמר רב יהודה בשם רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא
לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה. שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב
בלק הרשע, זכה ויצתה ממנו רות. כמו שאמר רבי יוסי ברבי חנינא, רות
היתה בת בנו של עגלון שהיה בן בנו של בלק.

אמר רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, מנין
שאין הקב"ה מקפח אפילו שכר שיחה נאה?

אין הקב"ה מקפח אפילו שכר
שיחה נאה

שהבכירה קראה לבנה מואב, והקב"ה אמר למשה "אַל תִּצַּר אֶת מוֹאָב
וְאֶל תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה", אבל לא אסר לצערם. וצעירה קראה לבנה בן
עמי, בלשון נקיה שלא רצתה להודיע שנתעברה מאביה, והקב"ה אמר
למשה "אַל תִּצַּרְם וְאֶל תִּתְגַּר בָּם" כלל, ואפילו לא לצערם¹³⁰. ואמר
רבי חייא בר אבין בשם רבי יהושע בן קרחה, לעולם יקדים אדם לדבר
מצוה שבשכר לילה אחת שקדמה בכירה לצעירה זכתה וקדמתה ארבע
דורות למלכות¹³¹.

¹³⁰ ולא עוד, שאפילו שהכתוב פרסם את מעשה הבכירה שנאמר "וְתִשָּׁכַב אֶת אֲבִיהָ", ובצעירה כתוב "וְתִשָּׁכַב
עִמּוֹ". רש"י. ובגליון הש"ס כ' שבס"א ל"ג.

¹³¹ עובד, ישי, דוד, שלמה, ואילו הצעירה לא היתה בישראל עד רחבעם בן שלמה, שנולד לו מנעמה העמונית.